

JUHLAJULKAISU

MATTI YLÖSTALO

1917 · 4/2 · 1987

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

VAMMALA 1987. VAMMALAN KIRJAPAINO OY

ISSN 0356-7222

ISBN 951-855-087-5

ISBN 978-951-855-870-8 (PDF)

Yritysten kansainvälisen yhteistoiminnan oikeudellisista muodoista (joint venture — konsortio)¹

I. *Yleistä.* — Valtiolliset rajat ylittävän taloudellisen kehitystyön ja muun vuorovaikutuksen jatkuva kasvu on viime aikoina suunnannut yhä enemmän huomiota yritysten yhteistoiminnan oikeudellisiin perusteisiin.² Oikeudellisten ilmiöiden hallinta tällä alalla on jo yhden oikeusjärjestyksen piirissä suurta tarkkuutta vaativaa. *Kansainvälisissä yhteyksissä* tarkkuuden vaatimus on vielä painavampi; lakimiehen on tällöin otettava huomioon:

- Aineellisten oikeusnormien erilaisuus eri maissa (erityisesti yhteisöoikeudessa), ja
- edelliseen liittyen, käsitteiden sisällön vaihtelut maittain, mitä on

¹ Kirjoitus on täydennetty versio alustuksesta, joka on esitetty 25 hengen lakimiesryhmälle 1985—86 järjestetyn täydennyskoulutusohjelman »Ulkomaankaupan oikeutta» III jaksolla marraskuussa 1985. Ohjelman toteuttaja oli Helsingin yliopiston vertailevan oikeustieteen laitos yhteistyössä yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen kanssa.

² Esimerkkejä YK:n järjestöjen mielenkiinnosta:

- Manual on the establishment of industrial joint-venture agreements in developing countries. New York 1971 (UNIDO).
- Guide on drawing up international contracts on industrial co-operation. Geneva 1976 (ECE).

Vankkaa käytäntöön nojautuvaa perustutkimusta esim. nämä:

- *Mercadal, Barthélémy & Janin, Philippe*: Les contracts de coopération inter-entreprises, Paris 1974.
- *Dubisson, Michel*: Les groupements d'entreprises pour les marchés internationaux, Paris 1979.
- *Dabin, Léon*: Les structures de coopération et les contraintes nées du droit des sociétés — The structures of cooperation and company law constraints, Droit et pratique du commerce international 1984. 477. (Myös tämän aikakauskirjan edellisessä numerossa on hyviä tutkielmia, englanninkielisin tiivistelmin, yritysten yhteistoiminnasta, tekijöinä *Dubisson, Mercadal, Previsani* ja *Durand-Barthez*.)
- *Baptista, Luiz O. & Durand-Barthez, Pascal*: Les associations d'entreprises (Joint Ventures) dans le commerce international, Paris 1986.
- *Hautkappe, Bernhard*: Unternehmereinsatzformen im Industrieanlagenbau, Heidelberg 1986.

omiaan hämärtämään se, että käsitteiden sanallinen ilmiäsu ei aina viittaa todellisen sisällön erilaisuuteen.

Eroavuudet ja yhtäläisyydet on kansainvälisessä kentässä liikuttaessa pyrittävä huolellisesti selvittämään *kaikkien niiden oikeusjärjestysten osalta, joiden piiriin yhteistoiminnan oletetaan ulottuvan*. Tätä kehotusta on syytä erityisesti painottaa sen vuoksi, että taloudellisia suhteita määräävien normien suuri yhdenmukaisuus maailmanlaajuisesti-kin ajatellen voi helposti johdattaa kokeneenkin juristin unohtamaan sellaisia poikkeamia, jotka hänen tapauksessaan saattavat muodostaa kohtalokkaan esteen tavoitteiden saavuttamiselle.

Yritysten yhteistoiminnan luonnollisena lähtökohtana on *velvoiteoikeudellisen sopimussuhteen* syntyminen. Yksin tällä pohjalla toiminta voi pysyäkin, mutta se voi myös kiinteytyä *yhtiösuhteeksi*.

Velvoiteoikeuden alalla ja suurelta osin yhtiöoikeudessaakin vallitsee eri maissa laaja *sopimusvapaus*, joka sallii yhteistoiminnan muotojen muuntamisen miltei rajattomasti. Siitä johtuu, että yhteistoiminnan laajassa kentässä esiintyy oikeudellisesti katsoen varsin moninaisia muodostelmia. Niiden kesken voidaan ajattelun jäsentämiseksi tehdä seuraava karkea kolmijako:

1. selvät sopimussuhteet;
2. selvät yhtiösuhteet;
3. kahden edellisen väliin jäävät sekamuotoiset suhteet.

II. *Sopimus perustana*

Yritysten yhteistoiminnan alkuun saaminen edellyttää miltei ajattelun lakien pakottamana yhteisymmärryksen saavuttamista yhteisistä päämääristä. Näin syntyy kaksipuolinen velvoiteoikeudellinen sopimus, joka määrittelee sopijapuolten oikeudet ja velvoitukset.

Kun yritysten yhteistoiminnasta puhuttaessa yleensä tarkoitetaan yksittäisiin kertasuorituksiin verrattuna suhteellisen monitahoista ja sopimuksen tekemisen jälkeen ainakin jonkin aikaa jatkuvaa yhteistä työs-kentelyä, on tarpeen jo alkuvaiheessa molemmiin puolin ottaa huomioon, että yhteistoimintasopimus tulee olemaan *dynaaminen*, alati kehittyvä sopimussuhde. Dynaamisuuden vaatimuksesta johtuu, että klassinen velvoiteoikeudellinen sopimus sellaisenaan, ilman oikeudellisia lisätoimia, ei yleensä yksin riitä suhteellisen monitahoisen yhteistoiminnan pohjaksi.

Lisätoimia tarvitaan yleensä heti, kun yhteistoiminnan sisältö ei ole rajattavissa kunkin osapuolen erillisiin, toisista täysin riippumattomiin

suorituksiin. Milloin taas asioiden yhdessä hoitaminen on tarpeen, silloin on luontevaa ja useimmiten välttämätöntä perustaa hankkeen yhteinen, vaikkapa kevytkin hallinto. Tällöin astutaan puhtaan sopimussuhteen alueelta yhtiösuhteen suuntaan, ainakin sopimus- ja yhtiöoikeuden väliselle »harmaalle vyöhykkeelle».

Yhteistoiminnan kehittyminen kohden yhtiösuhdetta ei merkitse lähtökohtana olleen sopimussuhteen kuoleutumista. Siinäkin tapauksessa, että yhteistoiminnan osapuolten kesken syntyy erillisen oikeushenkilöllisyyden omaava yhtiö, tämän käyttäminen välineenä yhteistoiminnan päämäärien toteuttamiseen yleensä edellyttää, että toiminnan perustana ollut sopimus, asianmukaisesti sopeutettuna, on edelleen ohjeena yhteisen yhtiön toiminnan suuntaamisessa.

III. Yhteistoiminnan kiinteytyminen (joint venture — konsortio)

Nykyisin yleisesti käytetty nimitys puhdasta sopimussuhdetta kiinteyttämisestä yhteistoimintasuhteista on *joint venture (JV)*. Arvovaltaisessa teoksessa *International Encyclopedia of Comparative Law* (vol. XIII, Chapter 1, s. 1—187) Jacques *Heenen* määrittelee JV-käsitteen tarkoittavan ulkoisia liiketoimia harjoittavaa yhteisöä (an external business association), jonka päämääränä on toteuttaa yksi tai useampi erillinen hanke. Termi *external* tällöin tarkoittaa sopimussuhteisiin ryhtymistä yhteisön ulkopuolisten tahojen kanssa.

JV-käsitteen erottaminen rinnakkaisesta *konsortio*-käsitteestä näyttää olevan vaikeata. Niinpä *Heenen* em. määritelmää seuraavassa oikeusvertailevassa katsauksessa lukee Saksan *Gelegenheitsgesellschaft*- eli *Konsortium*-käsitteen JV-käsitteeseen sisältyväksi.

Käsitteiden erottaminen sinänsä ei saa olla oikeudellisen keskustelun lopullinen päämäärä; tärkeätä sen sijaan on, keskustelun ymmärtämiseksi, oivaltaa se, mitä kukin keskustelija käsitteisiinsä sisällyttää. Siksi tahdon esitellä vielä pari tuoretta puheenvuoroa.

*Baptista & Durand-Barthez*³ katsoo JV-tunnusmerkeiksi seuraavat:

1. sopimukseen perustuva yhteisö;
2. rajattu toiminnan kohde;
3. voimavarojen ja riskin yhteisyys;
4. osakkaiden yhtäläinen oikeus päätöksentekoon;
- (5) tekijät eivät halua monien käytännön edustajien tapaan omaksua sitä rajoittavaa tunnusmerkkiä, että JV-käsitteeseen kuuluu edel-

³ Ed. alav. 2 mts 44.

lytys toiminnan tulosten jakamisesta osakkaiden kesken.

Mainittujen ranskalaisten tekijäin JV-määritelmän tapaan saksalainen *Hautkappe*⁴ erittelee konsortio-käsitteen tunnusmerkit seuraavasti:

1. yhteistyön kohteena on tietty hanke;
2. yhteistyö on ajallisesti rajoitettu;
3. yhteistyö ei vaikuta osapuolien taloudelliseen itsenäisyyteen eikä oikeudelliseen toisistaan riippumattomuuteen.

Ilmeisesti käytännön tarpeisiin kirjoitetussa esityksessään A. G. Greenwood⁵ — todettuaan ettei termillä *joint venture* ole mitään täsmällistä oikeudellista sisältöä —, sanoo useimpiin JV-toimintoihin kuuluvan seuraavat piirteet:

1. määritelty yhteistoiminnan ala;
2. määräaikaisen konsortion tai oikeushenkilön (temporary consortium or legal entity) perustaminen yhteistoimintaa palvelevaksi erilliseksi oikeudelliseksi välineeksi;
3. osakkaiden nimenomainen sopimus JV:n hallinnosta;
4. osakkaina yritykset (ei luonnollisia henkilöitä).

Greenwood'in esitys on mielestäni erinomainen synteesi siitä, mitä tähänastisen kansainvälisen tutkimuksen ja keskustelun perusteella voidaan pitää yritysten välisten yhteistoimintasopimusten pääasiana. Termien *joint venture* tai *konsortio* käyttäminen ei katsauksemme mukaan sinänsä anna oikeutta tehdä asianomaisten suhteesta johtopäätöksiä juuri pitemmälle kuin että kyseessä on taloudellinen yhteistoiminta. Ehkä kuitenkin on perusteita sille havainnolle, että nimitys *joint venture* enimmäkseen viittaisi pysyvämpään, erillisen oikeushenkilön asuun puettuun yhteistyöhön,⁶ kun taas konsortio yleensä viittaisi kohteen ja sopimusajan puolesta rajoitettuun, oikeudellisesti kevyemmin organisoituun toimintaan (puhdas sopimus tai oikeushenkilöllisyyttä vailla oleva yhtiö).

Siltä osin kuin kansainvälisessä yritysten yhteistoiminnassa käytettäviä JV- ja konsortiomuotoja ei asianomaisissa maissa ole erikseen oikeudellisesti järjestetty, sopijapuolten on pyrittävä toteuttamaan tavoitteensa niiden yleisten sopimus- ja yhteisöoikeudellisten normien puitteissa, jotka kussakin tapauksessa ovat käytettävissä.⁷

⁴ Ed. alav. 2 mts 99 s.

⁵ »Joint venture arrangements» teoksessa *International trade law and practice*, London (Euromoney) 1983 (toim. *Julian D. M. Lew ja Clive Stanbrook*), s. 107.

⁶ Huomattakoon kuitenkin, että USA:n JV-terminologia ei ole vakiintunut; ks. *Baptista & Durand-Barthez*, ed. alav. 2 mts 8 ss.

⁷ Suomen oikeuskirjallisuudesta ei juuri löydy tähän liittyvää kysymyksen asette-

Mielenkiintoisena ja tärkeänä viime vuosien kehityspiirteenä on todettava, että useat Euroopan sosialistiset valtiot samoin kuin Kiina ovat saattaneet voimaan JV-lainsäädännön, jonka tarkoituksena on edistää yhteistyötä paikallisten ja ulkomaisten yritysten kesken.⁸ Julkisuuteen saatetuista tiedoista voidaan päätellä, että myös Neuvostoliitossa annettaneen samansuuntaiset normit vuonna 1987.

IV. Eri yhtiötyypit yhteistoiminnan palveluksessa

Kun velvoiteoikeudellinen sopimus yksin ei ole riittänyt yhteistoiminnan järjestämisen perustaksi, vaan avuksi on otettu JV:n tai konsortion nimellä käyvä yhteistyön muoto, silloin on ainakin toisella jalalla astuttu yhtiöoikeuden puolelle. Oikeudellisesti katsoen tämä merkitsee tilanteen muuttumista monitahoisemmaksi ja myös vaikeammin hallittavaksi.

Monitahoisuus ilmenee alkuperäisen sopimuspuhjan laajentamisessa uusien sopimuksin, ja edelleen siinä, että dynaamisesti kehittyvä uusi tilanne vaatii uusien oikeusnormien ja -normistojen ottamista mukaan esiin tulevia kysymyksiä ratkaistaessa: sopimusoikeudelliset ja yhtiöoikeudelliset normit ovat kietoutuneet toisiinsa.

Yhteistoiminnan perustana olevan velvoiteoikeudellisen sopimuksen suora vaikutus toimintaan on selvimmillään silloin, kun JV:n tai konsortion apuvälineenä on suhteellisen keveän organisaation ja ohuen normipohjan omaava yhtiömuoto. Sellainen on yleensä henkilöyhtiö, jonka ominaispiirre pääomayhtiöön (esim. osakeyhtiö) verrattuna on osakkaiden toimintapanoksen ensisijaisuus yhtiön käytännön toimissa; kyseessä on yhtiömuoto, jonka käyttö kansainvälisessä toiminnassa näyttää olevan lisääntymässä.

Yhteistoiminnan osakkaiden väliset perussopimukset eivät aina voi näkyä toimintaa toteuttavan pääomayhtiön käytännössä niin välittömästi kuin henkilöyhtiössä on laita, sillä pääomayhtiötä sääntelevä suhteellisen tiukka normisto rajoittaa osakkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Näiden yhtiöiden osakkaina olevat, toisistaan riippumattomat yritykset tarvitsevat yleensä yhtiön toiminnan tarkkaa seurantaa ja sen perusteella yhteisen politiikan jatkuvaa tarkistamista muuttuneissa tilanteissa, jotta yhteistoimintaa varten perustettua yhtiötä voitaisiin yhteisymmärryksessä hallita ja käyttää molemminpuolisten etujen mukaisesti.

lua. Ks. kuitenkin *Matti Norri*: Uusi yhtiökäsikirja, Jyväskylä 1983, ss. 46—56, jossa käsitellään kiintoisasti konsortiosopimuksen ongelmia.

⁸ A. G. Greenwood, ed. alav. 5 mts 107.

Vertaileva katsaus kansainvälisessä yhteistoiminnassa tärkeisiin yhtiömuotoihin ei ole rajoitetussa tilassa mahdollinen. Sen sijaan voidaan seuraavassa lyhyesti esitellä Suomen lain mukaiset, tässä yhteydessä kyseeseen lähinnä tulevat yhtiötyypit aiheemme näkökulmasta. Näin saataneen viitteitä yhteistoiminnan järjestämisestä myös ulkomaisissa yhteyksissä, sillä Suomen yhtiömuotojen analogiset vastineet ovat löydettävissä yleensä muualtakin: ovathan oikeusnormistot tälläkin kohden pitkälti yhteistä lainatavaraa.⁹

1. *Siviiliyhtiö eli yksinkertainen yhtiö* on »alkeellisin taloudellisen yhteistoiminnan muoto silloin, kun yhteistyötä harjoitetaan erityisen yhteenliittymän puitteissa».¹⁰ Meillä tämä yhteisömuoto on vanhaan tunnettu yhtiönä, jota ei pidetä itsenäisenä oikeushenkilönä.¹¹ Yhtiö tuli osaksi lainsäädännön piiriin, kun säädettiin laki eräistä yhteisomistussuhteista (180/58). Vastaava yhtiömuoto tunnetaan useissa muissakin maissa.

Siviiliyhtiö on usein kysymykseen tuleva yritysten yhteistoiminnan väline sekä Suomessa että ulkomailla.¹²

Yhteistoimintasuhteissa erityisen varteen otettava siviiliyhtiön piirre on, että yhtiö voi ilman yhtiökumppanien nimenomaista tarkoitusta kadottaa sisäisen (engl. termi: internal) yhtiön luonteensa ja *muuntua* erillisen oikeushenkilöllisyyden omaavaksi ulkoiseksi (external) yhtiöksi eli *avoimeksi yhtiöksi*.¹³ Samankaltainen muuntuminen tunnetaan esim. Englannissa ja Ranskassa.

2. *Avoin yhtiö* erillisenä oikeushenkilönä on käyttökelpoinen usein myös yritysten yhteistyöhankkeissa. Edellä viitattu siviiliyhtiön muuntuminen avoimeksi yhtiöksi on meilläkin huomion arvoinen — yllätyksien välttämiseksi —, vaikka meillä ei liene tässä suhteessa erityisiä ongelmia syntynytkään. Esim. Ranskassa problemaa pidetään käytännössä vaikeana; siellä näet jälkikäteen tapahtuva tilanteen arviointi tuomioistuimessa on nostanut esiin. esim. sellaisia osakkaiden vastuukysymyksiä kolmatta kohtaan, joita asianomaiset eivät ole osanneet ottaa huomioon. Ranskassa varoitetaan käyttämästä esim. yhteistä toiminimeä tai muita sellaisia ulkoiselle yhtiölle tavanomaisia menettely-

⁹ Arvokas oikeusvertaileva tutkimus henkilöyhtiöistä: *Heenen, Jacques: Partnership and other personal associations for profit*, Tübingen 1975; käsittää 1. luvun teoksen *international Encyclopedia of Comparative Law XIII osasta »Business and private organizations»*. — Samoin *Dubisson*, ed. alav. 2 mts 137 ss.

¹⁰ Ks. Pieniyhtiötoimikunnan mietintö (Km 1983: 56) s. 23.

¹¹ *Heikonen, A. R.*: Avoin yhtiö, Porvoo 1948, s. 33 ss.

¹² *Norri*, ed. alav. 7 mts 46 ss. jossa käsitellään suomalaista rakennustyöyhteenliittymää.

¹³ Vrt. myös ehdotetun henkilöyhtiölain 9: 4, Km 1983: 56 s. 78.

tapoja, joista voitaisiin päätellä yhtiön erillinen oikeushenkilöllisyys —, mikäli osakkaat tahtovat välttyä kyseiseltä muuntumisilmiöltä.¹⁴

3. *Kommandiittiyhtiö* saattaa saada entistä enemmän käyttöä yhteistoimintasuhteissa myös siitä syystä, että uusi osakeyhtiölaki näyttää jonkin verran rajoittavan osakeyhtiömuodon käyttöä sellaisen yhteistoiminnan välineenä, jossa henkilökohtainen toimintapanos on ensi sijalla.

4. *Osakeyhtiö* on myös kansainvälisessä yritysten yhteistoiminnassa edelleen merkittävä yhtiömuoto. Se tulee kyseeseen erityisesti vaikiintuneessa, laajoihin tavoitteisiin pyrkivässä toiminnassa, jonka rubriikkina monesti esiintyy joint venture.

V. Yhteistoimintasopimuksen suhde yhtiöoikeuden normeihin

Edellä (IV) on korostettu yhteistoiminnan osakkaiden välisen suhteen perustana olevan velvoiteoikeudellisen sopimuksen merkitystä vielä senkin jälkeen, kun toimintaa varten on syntynyt yhtiö erillisenä oikeushenkilönä tai siviiliyhtiönä. Seuraavassa tarkastellaan pääasiassa *Dabinin* mukaan (ed. alav. 2 mainittu tutkielma, passim) eräitä sanotun perussopimuksen ja yhtiönormiston kosketuskohtia.

1. Aiheemme käsittää toisiinsa nähden *autonomisten yritysten* yhteistoiminnan sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Siitä seuraa, että yhteistoimintasopimus perustuu *sopimuskumppanien ehdottomaan yhdenvertaisuuteen* toiminnan kaikissa vaiheissa.

Kun tältä pohjalta lähtevää toimintaa harjoitetaan erillisen yhtiön välityksin, *yhteistoimintasopimus* — usein pöytäkirjaksi tai basis-sopimukseksi nimitetty — *ei aina sopeudu hyvin-yhtiöoikeuden pakottaviin normeihin*. Kuten edellä on lausuttu, näin voi erityisesti olla laita osakeyhtiöissä, kun taas henkilöyhtiöt selvemmin sopimusperäisinä ovat helpommin osakkaiden ohjattavissa. Tämä on tietenkin otettava lukuun yhtiötyyppiä valittaessa. Normistojen välistä kitkaa esiintyy sekä *yhtiön sisäisissä suhteissa* että *yhtiön suhteissa ulkopuolisiin*.

2. Yhteistoiminnan perussopimus, joka saattaa koostua useista, eri osa-aloja koskevista sopimuksista, on tärkeä ennen kaikkea *yhteistoiminnan rajojen määrittelemiseksi*. Koska osakkaiden on määrä jää-

¹⁴ Ks. *Dubisson*, ed. alav. 2 mts 35 ss. kuvaa, miten Ranskan oikeuskäytännössä tosiasiallisen yhtiön (la société de fait) syntyminen päätellään vapaan todisteiden harkinnan perusteella. Erityisesti yhteinen yhtiöpanos ja sen lisäksi voiton ja tappion jakaminen yhtyneinä samassa tapauksessa on ollut riittävänä pohjana yhtiösuhteen toteamiselle. — Vrt. myös ed. alav. 13 mainittua Suomessa ehdotettua normia.

dä edelleen itsenäiseksi yrityksiksi, presumtio on aina sen tulkinnan puolella, että sopimuksessa määritellyn alan ulkopuolelle jäävät toiminnot ovat kunkin sopimuskumppanin kohdalla vapaita sopimuksen mukaisista sidonnaisuuksista.

3. Yhteistoimintasopimuksen ja yhtiönormiston välisiä *hankaus-tilanteita ennakoitaessa* on otettava huomioon, että kansainvälisyksitysoikeudellinen *sopimusstatuutti ja yhtiöstatuutti määräytyvät eri perusteiden mukaan*. Sen vuoksi on mahdollista, että kumpaankin kysymysryhmään on etsittävä vastaus eri valtioiden laeista (ks. seuraavaa jaksoa VI).

4. Yhteistoimintasopimuksen päämääriin kuuluu myös sen varmistaminen, että *sopimuskumppanit pääsevät hallitsemaan yhtiötä siten kuin on sovittu*.

Yhteisen yhtiön hallinta on suurelta osin myös oikeudellinen kysymys, mutta monesti hallintatavoitteiden toteutuminen riippuu kuitenkin sopimuskumppanien määräämisvallan ulkopuolelle jäävistä valtakelijöistä, kuten asemamaan hallituksen tai kansainvälisten yhteisöjen toteuttamasta talouspolitiikasta.¹⁵

Kansainvälistä hanketta toteuttavat osapuolet voivat joutua — erityisesti kehitysmaissa — tyytymään vähemmistöosakkuuteen kehitys-yhtiössä, joka on perustettu työn kohdemaahan. Jotta työn johto tällöin saataisiin pysymään tuloksesta vastuussa olevalla vähemmistöllä, tästä on pyrittävä tehokkaasti sopimaan, esim. tekemällä *sopimus yhtiön hallinnasta* (management contract). Siinä joudutaan aralle yhtiö-oikeuden alueelle, jolta löytyvät kieltonormit saattavat tehdä sovitut hallinnan järjestelyt tyhjiksi.

5. Yhteistoimintasopimus voi olla *kaksijakoinen* sikäli, että siinä sovitaan toisaalta sopimuskumppanien keskinäisistä suhteista yhtiön sisäisesti, toisaalta heidän suhteistaan yhtiöön sen hankkijoina ja suoritteiden vastaanottajina. Siten on tapana sopia esim.:

- yhtiön toimielinten kokoonpanosta ja toimivallasta, menettelystä tärkeitä päätöksiä tehtäessä tai yhtiöosuuksia luovutettaessa (vrt. saksan termi »Konsortialvertrag«);
- osakkaille annettavasta etusijasta yhtiön hankkijoina taikka sen tuotteiden vastaanottajina tai markkinoijina.

6. Yhteistoiminnan *alan ja tarkoituksen oikeudellista määrittelyä* jälkikäteen saattaa vaikeuttaa myös se, että perussopimusten ja niitä toteuttavien yhtiön perustamisasiakirjojen sisältö ei kaikilta osin ole

¹⁵ Erityisesti on kiinnitettävä huomiota myös kilpailuoikeuden normien vaikutukseen yhteistoiminnan kannalta. Ks. esim. *Eser, Gisbert: Internationale Joint Ventures und EG-Kartellrecht, Recht der Internationalen Wirtschaft* 1984, s. 489 ss.

yhdenmukainen. Yhtiön perustamisasiakirjat voivat olla suppeampia esim. seuraavista syistä:

- yhtiön perussääntöjen vakiintunut, lain säännöksiin nojautuva kaava ei salli laajoja ohjelman määrittelyjä;
- osakkaat eivät pidä suotavana yhteistoiminnan perimmäisten syiden ja tavoitteiden ilmaisemista julkisissa yhtiökirjoissa, — joskus tavoitteet ovat jopa sallitun rajoilla liikkuvia;
- yhteistoiminnan luonne edellyttää monesti sopimusten joustavaa sopeuttamista muuttuneisiin oloihin, jolloin vain yhteistoimintasopimus kaipaakaan muuttamista, yhtiön sääntöjen kelvattessa ennallaan.

Yhteistoiminnan käytännössä näyttää vallitsevan yksimielisyys siitä, että sopimuksia ja yhtiöasiakirjoja on oikeudellisessa tulkinnassa pidettävä *kokonaisuutena*, joka ilmaisee asianosaisten tarkoituksen.

7. Lähestymistapoja yhteistoimintasopimuksen ja yhtiönormiston yhteensovittamiseksi:

- *Ranskassa ja Belgiassa* pyritään johdonmukaisesti kokonaisnäemykseen, joka ottaa huomioon yhtä hyvin yhteistoimintasopimuksen kaikkine »pöytäkirjoineen» kuin yhtiöasiakirjat. Sanotaan, että tämä vaikea tehtävä on juuri lakimiehille kuuluva!
- *USA:n* monissa osavaltioissa on oikeuskäytännössä esiintynyt voimakas mielipide, jonka mukaan sopimusperäisen JV:n organisointuminen (incorporation) oikeushenkilöksi merkitsee alkuperäisten sopimusten väistymistä yhtiöasiakirjojen tieltä. »They cannot be partners *inter se* and a corporation to the rest of the world.»
- *Saksan liittotasavallassa ja Sveitsissä* oikeudellinen ajattelu on rakentanut sopimus- ja yhtiöoikeudessa vallitsevaa laajaa sopimusvapautta hyväksi käyttäen kaksoisyhtiön (Doppelgesellschaft). Se käsittää yhteistoiminnan osapuolten sopimussuhteen tulkittuna siviiliyhtiöksi (ei oikeushenkilö) ja tämän rinnalle perustetun erillisen yhtiön (oikeushenkilö). Yhteistoiminnan oikeudellista luonnetta ei tämän ajattelutavan mukaan voida selittää yksin toisen yhtiön perusteella, vaan mukaan on otettava kumpainenkin yhtiö asiakirjoineen.

VI. Kansainvälisiin yhteistoimintasuhteisiin sovellettava laki

Yhteistoimintasuhdetta ei voida siihen sovellettavaa lakia etsittäessä käsitellä yhtenä kokonaisuutena. Vakiintuneen käsityksen mukaan näet kyseessä on kaksi oikeudellisesti katsoen eri tyyppeihin kuulu-

vaa ilmiötä: yhteistoimintaa tarkoittavan sopimussuhteen syntyminen ja yhteistoiminnan välineeksi tarkoitetun yhtiön muodostuminen. Siksi *sopimusstatuutti* ja *yhtiöstatuutti* on pidettävä toisistaan erossa.

Seuraavat suuntaviivat nojautuvat lähinnä tutkielmaan *Zweigert, Konrad & von Hoffmann*, Bernd: Zur internationalen Joint Venture (Festschrift Martin Luther, München 1976, s. 203 ss).

1. *Yhteistoimintasopimus* on luonteeltaan velvoiteoikeudellinen. Vakiintunut käsitys *lakiviittauksen* sallittavuudesta soveltuu myös tässä. Elleivät sopimuskumppanit ole määränneet sovellettavaa lakia, *yksilöimismenetelmä* on varteenotettava ennen luonteenomaiseen suoritukseen nojautuvaa menetelmää, sillä kyseinen sopimustyyppi ei juuri »paljasta» erityistä luonteenomaista suoritusta kenenkään sopijapuolen osalta. *Sopijapuolten yhteinen kotimaa* tai *liikepaikka* on hyvä presumtio. Milloin nämä ovat eri maista, esitetään *neutraalin lain* etsimistä tai, välimiesmenettelyn yhteydessä, sopijapuolten *kotimaan lakien kumulatiivista soveltamista*.

2. *Yhtiösuhteeseen sovellettavan lain* määrittämisessä eriytyvät seuraavat kysymysryhmät:

- Pelkkä sopimussuhde yhtiöstä ilman hallinto-organisaatiota käsitellään sopimusstatuutin mukaan.
- Yhtiö, jolla on oma hallinto mutta ei oikeushenkilöllisyyttä, alistetaan toimintapaikan lain alaiseksi.
- Yhtiö itsenäisenä oikeushenkilönä käsitellään yhtiöstatuutin mukaan, mikä vakiintuneesti on joko *perustamismaan laki* (inkorporaatioteoria) tai *yhtiön päähallinnon sijaintimaan laki* (siège social-teoria).

VII. *Suomen näkökulmasta* on todettava, että meillä ei toistaiseksi ole paljonkaan käsitelty edellä puheena olleita kansainvälisen yhteistoiminnan kysymyksiä. Sen vuoksi minun kirjoitukseni perustuu suurelta osin ulkomaisiin lähteisiin.

Toisaalta haluan lukijalle avoimesti ilmaista sen, että olen valikoinut lähteeni sitä silmällä pitäen, että esitetyillä mielipiteillä on käsitykseni mukaan kantavuutta laajemmaltikin kuin vain yhden valtion oikeuden kannalta. Sen vuoksi pidän lähteitani huomion arvoisina myös meillä näitä asioita pohdittaessa, varsinkin kun suomalaisen yrityksen on useimmiten pakko sopeutua järjestelyihin ja ratkaisuihin, jotka tapahtuvat meidän maamme ulkopuolella.